

Po wysłuchaniu wszystkich referatów oraz po długich dyskusjach, prof. dr hab. Norbert Kasperek dokonał oficjalnego zamknięcia konferencji, dziękując wszystkim uczestnikom za przybycie i za zaprezentowanie swoich wyników badań. Jednocześnie prof. Kasperek przedstawił kolejny temat konferencji *Między irredentą a kolaboracją*, zachęcając do ponownego wzięcia udziału, tym razem w siódmej sesji poświęconej tematyce XIX w., której inicjatorem i głównym organizatorem był profesor Sławomir Kalembka.

Grzegorz Kała

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

SPRAWOZDANIE Z I MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI:
*ZAKON KRZYŻACKI – DZIEDZICTWO HISTORYCZNE
I KULTUROWE A TERAŹNIEJSZOŚĆ,*
RYN 4–6 GRUDNIA 2014 R.

Z początkiem grudnia położona między jeziorami Ryńskim i Ołów miejscowość Ryn gościła historyków oraz miłośników badań nad przeszłością z okazji I Międzynarodowej Konferencji *Zakon Krzyżacki – dziedzictwo historyczne i kulturowe a terażniejszość*. W zamyśle organizatorów grudniowe spotkanie dotyczące spraw krzyżackich miało stać się ważnym krokiem w kierunku zmiany sposobu postrzegania zakonu niemieckiego w środowisku naukowym i szerokim społeczeństwie. Postulowano zatem, by zerwać z negatywnym obrazem niemieckich zakonników, powstałym w oparciu o Sienkiewiczowską literaturę, czy jej Fordowską interpretacją kinematograficzną. Poinstalowano ocieplić historyczny ogląd krzyżackiej historii.

Konferencja odbyła się w wyjątkowym miejscu, gdyż na pochodzącym z drugiej połowy XIV w. zamku krzyżackim w Rynie, który współczesnym służy jako pełen atrakcji wyjątkowy hotel.

Uroczystości zostały otwarte w sali kapitułarza wielkiego. Rozpoczęcie konferencji obfitowało w liczne okolicznościowe przemówienia znamienitych gości. Jako pierwszy zabrał głos ks. arcybiskup metropolita warmiński Wojciech Ziemia, który odniósł się szeroko do przeszłości Kościoła katolickiego i zakonu krzyżackiego na Warmii.

W kolejnym wystąpieniu marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego Jacek Protas wskazał na znaczenie idei tolerancji i pochodnej od niej koncepcji unii, która, jak zapewniał marszałek, wywodziła się z ziem Prus Książęcych.

Jako trzeci swoje przemówienie wygłosił najznamienitszy gość konferencji – wielki mistrz Zakonu Krzyżackiego, dr Bruno Platter. W swoim wystąpieniu wielki mistrz podkreślił wielkie znaczenie działań, mających na celu

odkrywanie własnej przeszłości i tradycji. Dlatego z wielką radością, jak mówił, przyjmuje rozmaite zaproszenia do Polski z okazji różnych wydarzeń, podczas których wspomina się przeszłość zakonu niemieckiego. W tym kontekście dużą wagę przypisał wielki mistrz jego wizycie z okazji jubileuszu sześćsetnej rocznicy bitwy na Polach Grunwaldzkich. Następnie dostojny gość przedstawił skrótowo działalność zakonu we współczesnym świecie. Wskazywał na doniosłe znaczenie pracy pedagogicznej oraz tego, co stanowi tradycyjny zakres obowiązków zakonników, a mianowicie opieka nad ośrodkami leczenia szpitalnego. Ponadto wspominał o zbliżających się obchodach 825. rocznicy założenia zakonu krzyżackiego i związanych z tym pracach oraz przygotowaniach całego zgromadzenia.

Jako czwarty głos zabrał burmistrz Rynu, Józef Karpiński, który podkreślił znaczenie odbywającej się konferencji nie tylko dla miejscowości, którą reprezentuje, ale także dla całego regionu.

W podobnym tonie odniosła się do naukowych wydarzeń z początku grudnia 2014 r. wojewódzka kurator oświaty, Grażyna Przasnyska. Przemówienie stało się okazją do niezwykłego wydarzenia, gdyż reprezentująca władze oświatowe kurator zdecydowała się uhonorować wysokim odznaczeniem oświatowym prezesa Mazurskiego Centrum Kongresowo-Wypoczynkowego „Zamek Ryn” Sp. z o.o. Andrzeja Dowgiałłę. Grażyna Przasnyska wskazała na ogromne zaangażowanie prezesa w przybliżanie przeszłości regionu wśród jego najmłodszych mieszkańców.

Jako kolejny zabrał głos ks. prof. Andrzej Kopiczko, który powitał gości ze strony funkcjonującego od połowy XIX w., prestiżowego stowarzyszenia Der Historische Verein für Ermland.

Wójt gminy Purda, Jerzy Laskowski, przybliżył okoliczności towarzyszące pierwszej wizycie wielkiego mistrza we współczesnej Polsce, gdyż to właśnie gmina Purda gościła dr. Bruno Plattera w 2010 r., przy okazji odsłonięcia głazu biskupa Anzelma na Trakcie Biskupim w Bałdach.

Na koniec zabrał głos prezes Andrzej Dowgiałło, który wspominał o swoim zamiłowaniu do historii oraz entuzjazmie, towarzyszącym promowaniu wiedzy na temat dziejów regionu.

Niestety, wśród gości zabrakło doktora honoris causa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, europarlamentarzysty Hansa-Gerta Pötteringa. Wszelako, mimo natłoku obowiązków, europoseł wygospodarował czas, by nagrać swoje wystąpienie, które zaprezentowano w trakcie uroczystego otwarcia konferencji.

Część *roboczą* otworzył swoim wystąpieniem, noszącym tytuł *Znaczenie zakonu krzyżackiego dla rozwoju regionu nadbałtyckiego*, prof. Udo Arnold z Uniwersytetu w Bonn. Prelegent odniósł się do wkładu zakonu niemieckiego w rozwój gospodarczy i kulturalny Prus Książęcych i innych nadbałtyckich krain.

Jako ostatni tego dnia wystąpił dr hab. Kazimierz Grażawski, prof. UWM, który w swoim referacie pt. *Prezentacja treści historycznych w Interaktywnym*

Muzeum Państwa Krzyżackiego w Działdowie przedstawił nowoczesne metody prezentacji treści historycznych z wykorzystaniem współczesnych technologii.

Po wystąpieniach zarządzono przerwę kawową, po której nastąpiła krótka dyskusja. Pierwszy dzień konferencji został zakończony uroczystą kolacją w znajdującej się w zamkowym refektarzu restauracji.

Na kolejny dzień organizatorzy zaplanowali liczne wystąpienia referentów. Dyrektor Archiwum Zakonu Krzyżackiego w Wiedniu, dr Frank Bayard w prelekcji: *Zakon krzyżacki w 1900 roku*, odnosząc się do zasobów archiwalnych, które pozostają pod jego pieczęcią, nakreślił położenie zakonu oraz jego rolę i znaczenie na przełomie XIX i XX w.

Na temat zasobów archiwalnych mówiła też dr Bettina Bouresch z Archiv Landschaftsverband Rheinland w referacie: *Przegląd aktualnego stanu archiwalnego na temat tradycji i historii zakonu krzyżackiego. Uwagi do historii materiału źródłowego o szczególnym znaczeniu międzynarodowym*.

Prof. Sławomir Józwiak z Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, w swoim wystąpieniu, zatytułowanym: *Zamki krzyżackie w Prusach w średniowieczu na podstawie najnowszych badań*, scharakteryzował budownictwo warowne zakonu, wskazując przy tym na ogromne znaczenie wykorzystania źródeł pisanych w trakcie pracy badawczej, mającej na celu odtworzenie dziejów obiektów architektonicznych.

Po przerwie głos zabrał dr hab. Jan Gancewski, prof. UWM. Prelegent w wystąpieniu: *Zmiany w gospodarce folwarcznej i jej zarządzaniu w państwie zakonu krzyżackiego na przełomie XV i XVI wieku* wskazał na wagę przemian gospodarczych dla pozycji ekonomicznej i politycznej państwa zakonnego we wspomnianym okresie.

O *Duchowieństwie diecezji warmińskiej w świetle Kodeksu Dyplomatycznego Warmińskiego* mówił ks. prof. Andrzej Kopiczko, dyrektor Archiwum Diecezji Warmińskiej, który scharakteryzował kondycję stanu duchownego regionu.

Kolejny prelegent, dr hab. Andrzej Kamieński, prof. PAN przy okazji prezentacji referatu: *Zakon Krzyżacki wobec koronacji elektora brandenburskiego Fryderyka III na króla w Prusach*, przeniósł gości konferencji do początków XVIII w. W niezwykle wnikliwym wystąpieniu ukazane zostały niuanse towarzyszące zmianom politycznym w regionie we wspomnianym okresie.

Grunwald 1410 i Tannenberg 1914 jako mit niemieckiego trwania na wschodzie to tytuł wystąpienia dr. hab. Wiesława Łacha, prof. UWM, który podkreślił znaczenie wspomnianych wydarzeń dla historycznej świadomości społeczeństwa. Ich świadectwem są liczne pomniki, mogiły żołnierskie, tablice pamiątkowe, na których widnieją polsko brzmiące nazwiska, jak i posiadłości po fortyfikacjach stałych i polowych.

Następnie głos zabrał dr hab. Dariusz Radziwiłłowicz, prof. UWM, który w wystąpieniu: *Legenda grunwaldzka w tradycjach, barwach i symbolice*

Wojska Polskiego w XX stuleciu opisał znaczenie wydarzeń z przeszłości dla budowania polskiej tożsamości na gruncie wojskowym. Mówca odniósł się szeroko do znaczenia symboliki grunwaldzkiej w różnych okresach Wojska Polskiego, od momentu odzyskania niepodległości po I wojnie światowej po czasy współczesne. Wskazywał przy tym na rolę wpływów politycznych, towarzyszących kształtowaniu postaw patriotycznych w wojsku.

Poobiednią sesję rozpoczął geograf dr Łukasz Musiaka z Zakładu Geografii Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Łódzkiego referatem zatytułowanym: *Dziedzictwo i współczesne wykorzystanie średniowiecznych zamków państwa zakonu krzyżackiego a świadomość historyczna uczniów wybranych szkół województw warmińsko-mazurskiego i pomorskiego*. Wystąpienie stanowiło podsumowanie badań społecznych autora, dotyczących roli dziedzictwa kulturowego w życiu przede wszystkim uczniów szkół średnich. Prelegent wskazał na niski stopień znajomości średniowiecznych losów regionu wśród młodzieży szkolnej.

Referat pt. *Wielki podział ziemi Sasinów. Znaczenie kulturowo-cywilizacyjne kolonizacji krzyżackiej n zachodnim pograniczu pruskim jako treść edukacji pozaszkolnej* wygłosił dr Wiesław Skrobot, reprezentujący Polsko-Niemiecki Instytut Badawczy, Collegium Pollonicum ze Ślubic, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Europejski Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. W wystąpieniu wskazano na znaczenie pracy edukacyjnej nie tylko z młodzieżą szkolną, ale także z osobami, które edukację mają już za sobą. W kontekście ziemi Sasinów prelegent wskazał na specyficzne położenie ludności regionu po II wojnie światowej, gdyż większość mieszkańców trafiła tu w wyniku repatriacji. Dlatego postulował, by właśnie poprzez poznawanie przeszłości ziemi, na której mieszkają, osoby związane z regionem dopiero od niewielu pokoleń mogły tworzyć swoją nową tożsamość.

W referacie pt. *Koncepcja delimitacji granicy państwowej w stosunkach między zakonem krzyżackim a Królestwem Polskim* dr hab. Halina Łach, prof. UWM, opisała doniosłą rolę delimitacji granicy dla prowadzenia polityki przez zakon krzyżacki.

Jako ostatnia w piątkowy wieczór wystąpiła dr Iwona Józwiak z Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie z referatem: *Nie tylko podstawa programowa – propozycje realizacji tematyki poświęconej relacjom polsko-krzyżackim w edukacji historycznej na drugim i trzecim poziomie edukacyjnym*. W trakcie wystąpienia przedstawiono zagadnienia krzyżackie, które w ramach podstawy programowej realizuje się na terenie Polski w toku szkolnej edukacji. Prelegentka postulowała, by nie ograniczać się tylko do sztywnych ram określonych ministerialnymi wytycznymi i proponowała, by poprzez rozmaite przedsięwzięcia aktywizujące, jak np. konkursy, wspomagać proces edukacyjny wśród młodzieży.

Następnie rozpoczęła się długa dyskusja, poświęcona głównie zagadnieniom związanym z trudnościami w edukacji historycznej. Dyskusję podsumo-

wała dr hab. Izabela Lewandowska, która podkreśliła, że głównym celem edukacji jest wywołanie wśród uczniów zainteresowania przeszłością, gdyż tylko wtedy, przepełnieni entuzjazmem, sami zaczną poszukiwać wiedzy o przeszłości.

Po dyskusji nastąpiła prezentacja monografii *Dzieje zamku ryńskiego i okolic*, którą poprowadził jeden z jej autorów, dr hab. Jan Gancewski, prof. UWM. Po krótkim wypoczynku goście konferencji udali się na zamkowy dziedziniec, by przywdziawszy stroje z minionej epoki rozpocząć średnio-wieczną biesiadę.

Ostatni dzień rozpoczęty został referatem dr hab. Izabeli Lewandowskiej pt. *Obraz zakonu krzyżackiego w ikonografii podręcznikowej Polski, Niemiec, Litwy i Rosji w XX wieku*. Na podstawie przeprowadzonych badań prelegentka stwierdziła, że podręcznikowe ilustracje najczęściej przedstawiają zamek w Malborku. W okresie międzywojennym w podręcznikach polskich i litewskich, prócz ilustracji dotyczących kwestii grunwaldzkich, pojawiły się także takie, które odnosiły się do hołdu pruskiego. W okresie PRL-u podręczniki w ogóle projektowano skromniej, przez co próżno w nich szukać większej ilości materiału badawczego dla powyższego tematu. Sytuacja diametralnie zmieniła się z początkiem lat 90. W tym okresie w podręcznikach pojawiły się wśród licznych ilustracji także te, pokazujące współczesną siedzibę zakonu wraz z charakterystyką jego roli i zadań.

Wątki krzyżackie w twórczości Feliksa Konecznego omówił doktorant Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, mgr Grzegorz Kała. Prelegent przedstawił dorobek tego polskiego uczonego, który do spraw niemieckich, w tym i krzyżackich, odnosił się nie tylko jako twórca nauki o cywilizacjach, z której jest najbardziej znany, ale także jako historyk, słowianofil oraz publicysta.

W sobotni poranek wystąpił również mgr Paweł Moszczyński, który w prelekcji zatytułowanej *Zamki krzyżackie w Toruniu i Człuchowie – interaktywne rekonstrukcje jako nowoczesne uzupełnienie badań archeologicznych w publikacjach naukowych oraz ekspozycjach muzealnych* pokazał możliwości wykorzystania komputerowej grafiki trójwymiarowej, animacji itp. w edukacji historycznej oraz promocji wybranych obiektów historycznych.

Na koniec dr hab. Izabela Lewandowska podsumowała konferencję, wskazując na poruszone podczas debat problemy i wyzwania dla osób zajmujących się historią średniowiecza i nie tylko. Organizatorzy zapowiedzieli zorganizowanie kolejnej konferencji pod tym samym szyldem, gdyż – jak zapewniali – ich celem jest nadanie imprezie charakteru cyklicznego. Następną konferencja poświęcona wątkom krzyżackim planowana jest za dwa lata.

I Międzynarodowa Konferencja *Zakon Krzyżacki – dziedzictwo historyczne i kulturowe a teraźniejszość* wzbudziła spore zainteresowanie społeczeństwa i mediów. O debatach historyków wspominała chociażby regionalna telewizja publiczna czy Radio Olsztyn. W trakcie konferencji swoje referaty przedstawiło siedemnastu prelegentów z rozmaitych ośrodków naukowych

w Europie, których wysłuchało liczne grono osób z całego kraju. Na zamek przybyło przeszło sto osób z Rynu, Olsztyna, Gdańska, Wrocławia, Kętrzyna i innych miejscowości. Konferencję swoją obecnością zaszczylicili przedstawiciele Kuratorium Oświaty, Urzędu Miejskiego i Gminy Ryn, TVP Olsztyn i innych instytucji. Wśród licznych gości nie zabrakło młodzieży szkolnej z pobliskich szkół.

Warto podkreślić, że wielki mistrz dr Bruno Platter wygospodarował czas, by poświęcić go najmłodszym gościom konferencji, odpowiadając na ich liczne pytania.

Irena Makarczyk

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

PROMOCJE WYDZIAŁU HUMANISTYCZNEGO UWM W ROKU AKADEMICKIM 2014/2015

KOŁOKWIA HABILITACYJNE

Dr SŁAWOMIR AUGUSIEWICZ, *Przebudowa wojska pruskiego w latach 1655–1660. U źródeł wczesnonowożytnej armii*, Oświęcim 2014.

We Wstępie powyższej monografii autor pisze, że „celem pracy jest przedstawienie kolejnych etapów formowania armii w Prusach Książęcych w latach wojny polsko-szwedzkiej. Ponieważ stanowiła ona część wojska elektora brandenburskiego, przekształcanego w tym okresie w zintegrowane, ponadkrajowe siły zbrojne władztwa Hohenzollernów, problematyka będzie analizowana w powiązaniu z ogólnym charakterem przemian militarnych w Brandenburgii i innych prowincjach, na tle trwającego konfliktu zbrojnego, w który Księstwo było zaangażowane, oraz sytuacji wewnętrznej kraju. Omówiona zostanie chronologia tworzenia poszczególnych jednostek wchodzących w skład armii pruskiej, ich skład, liczebność, przekształcenia i dyslokacje oraz udział w operacjach militarnych”.

Posiedzenie Komisji habilitacyjnej odbyło się w dniu 15 grudnia 2014 r. na Wydziale Humanistycznym UWM w Olsztynie.

Skład Komisji: Przewodniczący – prof. dr hab. Krzysztof Mikulski, UMK w Toruniu

Sekretarz – dr hab. Tomasz Strzeżek, UWM w Olsztynie

Recenzent – prof. dr hab. Andrzej Rachuba, PAN w Warszawie

Recenzent – prof. dr hab. Marek Wagner, UPH w Siedlcach

Recenzent – prof. dr hab. Andrzej Kamiński, PAN w Warszawie

Członek – prof. dr hab. Mirosław Nagielski, Uniwersytet Warszawski

Członek – prof. dr hab. Stanisław Achremczyk, UWM w Olsztynie